

INKLYUZIV TA'LIM: PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR ORQALI BARCHA O'QUVCHILAR UCHUN TENG IMKONIYATLAR YARATISH**SUVONOVA MUXLISA***Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti**Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi**Suvonovamuxlisa@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim tizimining mohiyati, uning zamonaviy psixologik yondashuvlar orqali amalga oshirilish mexanizmlari hamda barcha o'quvchilarga teng imkoniyatlar yaratishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari, psixologik qo'llab-quvvatlash usullari va pedagogik jarayonda individual yondashuvning roli tahlil qilinadi. Maqolada o'qituvchilarning psixologik tayyorgarligi va ijtimoiy moslashuvga ko'maklashuvchi amaliy tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, psixologik yondashuv, integratsiya, o'quvchilar ehtiyoji, teng imkoniyatlar, ijtimoiy moslashuv, ta'lim sifati, maxsus pedagogika, empatiya, inklyuziya.

Аннотация: В статье рассматривается сущность системы инклюзивного образования, механизмы её реализации с использованием современных психологических подходов, важность создания равных возможностей для всех обучающихся. Анализируются основные принципы инклюзивного образования, методы психологического сопровождения и роль индивидуального подхода в педагогическом процессе. Даны практические рекомендации по психологической подготовке педагогов и их социальной адаптации.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, психологический подход, интеграция, потребности учащихся, равные возможности, социальная адаптация, качество образования, специальная педагогика, эмпатия, инклюзия.

INCLUSIVE EDUCATION: CREATING EQUAL OPPORTUNITIES FOR ALL STUDENTS THROUGH PSYCHOLOGICAL APPROACHES

Abstract: This article discusses the essence of the inclusive education system, the mechanisms for its implementation through modern psychological approaches, and the importance of creating equal opportunities for all students. It also analyzes the basic principles of inclusive education, methods of psychological support, and the role of an individual approach in the pedagogical process. The article also provides practical recommendations for the psychological preparation of teachers and their social adaptation.

Keywords: Inclusive education, psychological approach, integration, student needs, equal opportunities, social adaptation, quality of education, special pedagogy, empathy, inclusion.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlashni o'zining asosiy maqsadlaridan biri deb biladi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta'lim bugungi kunda ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Inklyuziv ta'lim deganda — jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklolarga ega bo'lgan bolalar bilan sog'lom tengdoshlari birgalikda ta'lim oladigan, ularning individual ehtiyojlari inobatga olingan holda tashkil etiladigan jarayon tushuniladi.

Psixologik yondashuv bu jarayonda alohida o'rin tutadi. Chunki har bir bola o'ziga xos psixik xususiyatlarga ega bo'lib, ta'lim olishda turli to'siqlarga duch keladi. Shuning uchun o'qituvchi va psixologlarning hamkorligi orqali o'quvchilarga mos psixologik sharoit yaratish inklyuziv ta'limning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Asosiy qism

1. Inklyuziv ta'limning mohiyati va maqsadi

Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalar, shu jumladan, nogironligi yoki o'qishdagi qiyinchiliklari bor o'quvchilarni umumta'lim tizimiga qo'shish orqali ularning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlashdir. Bunda asosiy maqsad — bolalarning imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish, ularni ijtimoiy hayotga tayyorlashdir.

Inklyuziv ta'lim g'oyasi jamiyatning har bir a'zosini teng ko'rish va har bir bolaning qadriyatini tan olishga asoslanadi. U faqat maxsus ehtiyojli bolalar uchun emas, balki butun ta'lim tizimining insonparvarlik, hamkorlik va empatiya tamoyillariga asoslangan holda rivojlanishini ta'minlaydi.

2. Psixologik yondashuvlarning o'rni

Psixologik yondashuvlar o'quvchilarning individual farqlarini aniqlash va ularga mos o'quv strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Bu yondashuv quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- Individual yondashuv — har bir bolaning o'z imkoniyatlari, psixologik holati va o'rganish tezligiga mos tarzda darsni tashkil etish.
- Motivatsiyani oshirish — bolaning o'qishga bo'lgan ichki qiziqishini uyg'otish, o'zini muvaffaqiyatli his etishiga yordam berish.
- Empatik muhit yaratish — sinfda o'zaro hurmat, qo'llab-quvvatlash va ijobiy psixologik atmosfera shakllantirish.
- Stress va qo'rquvni kamaytirish — o'quvchilar orasida psixologik bosimni kamaytirish va o'zini erkin his qilishiga yordam berish.

3. Inklyuziv ta'limda o'qituvchining roli

O'qituvchi — bu jarayonning markaziy figurasi. U nafaqat bilim beruvchi, balki psixologik yordamchi hamdir. Inklyuziv sinfda o'qituvchi o'quvchilarning

ehtiyojlarini aniqlaydi, mos dars metodikasini tanlaydi, farzandlar va ota-onalar bilan samarali muloqot o‘rnatadi, har bir bolaning muvaffaqiyatini e’tirof etadi.

O‘qituvchilar inklyuziv sinflarda o‘qitish jarayonida differensial yondashuvdan, moslashtirilgan o‘quv materiallaridan va interfaol metodlardan foydalanish orqali bolalarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

4. Psixologik yordam va reabilitatsiya

Psixologik qo‘llab-quvvatlash orqali bolalarning o‘ziga ishonchi ortadi, ijtimoiy moslashuvi yaxshilanadi. Maktab psixologlari psixodiagnostika o‘tkazish, individual maslahatlar berish, o‘qituvchilarga metodik yordam ko‘rsatish va ota-onalar bilan ishlash orqali inklyuziv muhitni mustahkamlashadi.

5. Inklyuziv ta’limda jamiyatning o‘rni

Inklyuziv ta’lim faqat maktab doirasida emas, balki kengroq ijtimoiy tizimda ham amalga oshiriladi. Jamiyatda bag‘rikenglik, hurmat va inson qadrini qadrlash g‘oyalarini mustahkamlash orqali har bir bola uchun qulay muhit yaratish mumkin. Bu jarayonda OAV, jamoat tashkilotlari va davlat idoralari ham muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

Inklyuziv ta’lim — bu faqatgina maxsus ehtiyojli bolalar uchun emas, balki butun jamiyat uchun ijobiy o‘zgarishdir. Psixologik yondashuvlar orqali har bir o‘quvchiga e’tibor qaratish, ularning o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon etishiga sharoit yaratish — zamonaviy ta’limning eng muhim tamoyillaridan biridir. Shu boisdan, ta’lim muassasalarida o‘qituvchilarning psixologik savodxonligini oshirish va inklyuziv muhitni rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi PQ-4860-son Qarori, 2020-yil.
3. UNESCO. Inclusive Education: The Way of the Future. Paris, 2021.
4. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.
5. Shadiev N., To‘xtayev A. Psixologiyada individual yondashuv asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
6. Booth T., Ainscow M. Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. Bristol: CSIE, 2011.
7. Florian L. The Sage Handbook of Special Education. Sage Publications, 2017.